

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Αγαπητή Μαίρη,
Αυτό σας το στέλνω επειδή δεν ξέρω τι να το κάνω. Ωστόσο, υποθέτω πως θέλω να βγει στο φως. Όλοι το θέλουν. Είναι λογικό. Υποθέτω πως μια μεγαλοφυΐα κρατάει τα έργα της στοιβαγμένα στο ατελιέ της και δεν τα δείχνει ποτέ σε κανέναν. Εγώ δεν το συμμεριζόμουν ποτέ αυτό, αλλά και πάλι δεν υπήρξα ποτέ μεγαλοφυΐα – εγώ ήμουν ο κύριος Λάραμπι, ένας πολλά υποσχόμενος νεαρός πορτρετίστας.

Λοιπόν, αγαπητή μου, *εσείς* ξέρετε καλύτερα απ' όλους πώς είναι να σε απομακρύνουν από αυτό που αγαπούσες να κάνεις και το έκανες καλά, ακριβώς επειδή το αγαπούσες. Αυτός ήταν ο λόγος που γίναμε φίλοι εμείς οι δυο. Επιπλέον, *εσείς* γνωρίζετε καλά τα περί της συγγραφής – όχι εγώ.

Αν διαβάσετε το χειρόγραφο, θα δείτε ότι υιοθέτησα τη συμβουλή του Μπαρτζ. Θυμάστε; Είχε πει, «Δοκίμασε ένα καινούριο μέσο». Αυτό είναι ένα πορτρέτο, και πιθανόν πολύ άσχημο, καθώς δεν γνωρίζω το συγκεκριμένο μέσο. Αν *εσείς* πείτε ότι δεν είναι καλό, θα σας πιστέψω, αλλά αν νομίζετε πως διαθέτει, έστω και ελάχιστα, εκείνη την ενδεικτική ποιότητα που και οι δύο γνωρίζουμε πως είναι η θεμελιώδης αρχή της

τέχνης – τότε δεν βλέπω γιατί να μη δημοσιευτεί. Έχω βάλει τα πραγματικά ονόματα, αλλά μπορείτε να τα αλλάξετε. Άλλωστε, ποιον θα πείραζε κάτι τέτοιο; Όχι φυσικά τον Μάικλ. Και όσον αφορά τον Ντέρμοτ, δεν θα αναγνώριζε ποτέ τον εαυτό του! Δεν θα το καταλάβαινε ποτέ. Τέλος πάντων, όπως είπε και η ίδια η Σίλια, η ιστορία της είναι υπερβολικά συνηθισμένη. Θα μπορούσε να συμβεί στον καθέναν. Στην πραγματικότητα, συμβαίνει όλη την ώρα. Δεν με ενδιέφερε η ιστορία της. Σε όλη τη διάρκεια της συγγραφής, ήταν η ίδια η Σίλια αυτή που με ενδιέφερε. Μάλιστα, η ίδια η Σίλια...

Ήθελα, βλέπετε, να την αποτυπώσω στον καμβά, αλλά καθώς αυτό ήταν αδύνατο προσπάθησα να την κατακτήσω με άλλο τρόπο. Ωστόσο, καταπιάστηκα με ένα άγνωστο σ' εμένα μέσο – οι λέξεις, οι προτάσεις και οι τελείες δεν είναι τα δικά μου εκφραστικά μέσα. Σας φαντάζομαι να αναφωνείτε, *que ça se voit!*

Την είδα, ξέρετε, υπό δύο οπτικές γωνίες. Πρώτον, υπό τη δική μου οπτική. Και, δεύτερον, χάρη στις ιδιαίτερες συνθήκες των είκοσι τεσσάρων ωρών, κατάφερα – κάποιες στιγμές – να περάσω κάτω από το δέρμα της και να τη δω υπό τη δική της οπτική. Αυτές οι δύο οπτικές δεν συγκλίνουν πάντοτε. Κι αυτό είναι τόσο δελεαστικό και τόσο γοητευτικό για μένα! Θα ήθελα να είμαι Θεός, να κατέχω την αλήθεια.

Αλλά ένας μυθιστοριογράφος μπορεί να είναι Θεός μόνο για τα πλάσματα που εκείνος δημιουργεί. Έχει τη δύναμη να κάνει ό,τι θέλει με αυτούς – ή, τουλάχιστον, έτσι νομίζει. Ενίοτε όμως τον αιφνιδιάζουν. Αναρωπιέμαι αν συμβαίνει το ίδιο και στον αληθινό Θεό... Πραγματικά αναρωπιέμαι...

Λοιπόν, αγαπητή μου, δεν θα προβληματιστώ περισσότερο. Κάνετε ό,τι μπορείτε για μένα.

Παντοπινά δικός σας,
Τζ. Λ.

ΠΡΩΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

Το νησί

*Υπάρχει ένα ερημικό νησί
Απόμακρο, στη μέση του ωκεανού
Εκεί τα πουλιά κουρνιάζουν για λίγο
Καθ' οδόν για τις μεγάλες πτήσεις τους για τον νότο
Αναπαύονται για μια νύχτα
Έπειτα ανοίγουν τα φτερά τους
κι αναχωρούν για τις νότιες θάλασσες...*

*Είμαι ένα απόμακρο νησί
Στη μέση του ωκεανού
Κι ένα πουλί από την ενδοχώρα
Κούρνιασε πάνω μου...*

Η γυναίκα στον κήπο

Ε έχετε εκείνη την αίσθηση που σε κατακλύζει όταν γνωρίζεις κάτι πολύ καλά και, παρ' όλα αυτά, δεν μπορείς με τίποτα να το ανακαλέσεις στη μνήμη σου;

Είχα αυτή την αίσθηση καθώς κατηφόριζα τον φιδωτό, ασπρισμένο δρόμο που οδηγούσε στην πόλη. Με συνόδευε ήδη απ' όταν ξεκίνησα από το ύψωμα των κήπων της έπαυλης που προεξείχε πάνω απ' τη θάλασσα. Σε κάθε βήμα μου, η αίσθηση αυτή δυνάμωνε και –κατά κάποιον τρόπο– γινόταν πιο επίμονη. Και τέλος, στο σημείο όπου ο δρόμος με τους φοίνικες κατηφόριζε προς την παραλία, σταμάτησα. Καθώς, όπως καταλαβαίνετε, ήταν ή τώρα ή ποτέ. Αυτό το σκιάδεσ πράγμα που παραμόνευε στο πίσω μέρος του μυαλού μου έπρεπε να βγει στο φως, έπρεπε να εξαχθεί και να εξεταστεί, ώστε να μάθω κι εγώ περί τίνος επρόκειτο. Έπρεπε να το εντοπίσω τώρα – διαφορετικά, θα ήταν πολύ αργά.

Έκανα αυτό που κάνουν όλοι όταν προσπαθούν να θυμηθούν. Ανακάλεσα τα γεγονότα.

Το ανέβασμα από την πόλη – τη σκόνη και τον ήλιο να καίει το πίσω μέρος του λαιμού μου. Το άδειο τοπίο.

Οι κήποι της έπαυλης – δροσεροί και αναζωογονητικοί,

τα κυπαρίσσια να ορθώνονται ζοφερά, με φόντο τη γραμμή του ορίζοντα. Το χορταριασμένο μονοπάτι που οδηγούσε στο ύψωμα, όπου είχαν τοποθετήσει ένα παγκάκι με θέα τη θάλασσα. Την έκπληξη και την ελαφρά ενόχληση που ένιωσα όταν βρήκα καθισμένη εκεί μια γυναίκα.

Για μια στιγμή είχα νιώσει αμήχανα. Είχε γυρίσει το κεφάλι της και με κοίταζε. Μια Αγγλίδα. Αισθανόμουν πως έπρεπε να πω κάτι – κάποια φράση για να καλύψω την αμηχανία μου. «Υπέροχη θέα από εδώ πάνω».

Αυτό είχα πει – κοινότοπες, συμβατικές κουβέντες. Κι εκείνη απάντησε ακριβώς με τον τρόπο και τον τόνο που θα χρησιμοποιούσε μια γυναίκα με καλούς τρόπους.

«Είναι υπέροχα», είχε πει. «Και τι όμορφη μέρα».

«Ναι, αλλά η απόσταση από την πόλη είναι αρκετή».

Συμφώνησε και είπε πως η διαδρομή ήταν μεγάλη, γεμάτη σκόνη.

Κι αυτό ήταν όλο. Απλώς μια ευγενική, τυπική στιχομυθία ανάμεσα σε δυο Άγγλους που έτυχε να βρεθούν στο εξωτερικό και που δεν έχουν ξανασυναντηθεί, αλλά και που δεν πιστεύουν πως θα ξανασυναντηθούν. Συνέχισα τον δρόμο μου, έκανα μια δυο βόλτες γύρω από την έπαυλη θαυμάζοντας τις πορτοκαλιές βερβερίδες (αν τα λένε έτσι αυτά τα πράγματα) κι έπειτα γύρισα πίσω στην πόλη.

Αυτά ήταν όλα κι όλα όσα συνέβησαν – κι όμως, κατά κάποιον τρόπο, δεν ήταν έτσι ακριβώς. Υπήρχε εκείνη η αίσθηση από κάτι το πολύ γνώριμο, που όμως δεν μπορείς να το ανακαλέσεις.

Μήπως ήταν κάτι στη συμπεριφορά της; Όχι, η συμπεριφορά της ήταν απολύτως φυσιολογική και ευχάριστη. Είχε αντιδράσει όπως θα αντιδρούσε το ενενήντα εννέα τοις εκατό των γυναικών.

Εκτός –ναι, αυτό ήταν γεγονός– από το ότι δεν είχε κοιτάξει τα χέρια μου.

Να το! Τι περίεργο που είναι αυτό που μόλις σημείωσα. Με ξαφνιάζει όταν το κοιτάζω. Ένας Ιρλανδός αρσενικός είμαι σαν όλους τους άλλους, αλλά όπως και να το γράφω, δεν θα εκφράζει αυτό που θέλω να πω.

Δεν είχε κοιτάξει τα χέρια μου. Οι γυναίκες το κάνουν αυτό αστραπιαία και ελαφρά τη καρδία. Έχω συνηθίσει την έκφραση που παίρνει το πρόσωπό τους – ευλογημένες και καταραμένες όλες τους: συμπάθεια, διακριτικότητα και αποφασιστικότητα να μη δείξουν πως το πρόσεξαν. Ακολουθεί η άμεση αλλαγή στη συμπεριφορά τους – γίνονται ευγενικές.

Αλλά ετούτη η γυναίκα δεν το είχε δει, ούτε το είχε προσέξει.

Άρχισα να τη σκέφτομαι πιο έντονα. Περίεργο – δεν θα μπορούσα να την περιγράψω στο ελάχιστο από τη στιγμή που έκανα μεταβολή και της γύρισα την πλάτη. Θα έλεγα μόνο πως ήταν γύρω στα τριάντα και ανοιχτόχρωμη – μόνο αυτό. Αλλά καθώς κατηφόριζα από τον λόφο, η εικόνα της όλο και εντυπωνόταν στη σκέψη μου – σαν να ήταν φωτογραφία που εμφανίζεις σε σκοτεινό θάλαμο. (Αυτή είναι μια από τις πρώτες αναμνήσεις μου – να εμφανίζω φωτογραφίες με τον πατέρα μου στο κελάρι του σπιτιού μας.)

Ποτέ δεν ξέχασα τον ενθουσιασμό που μου προκαλούσε. Η κενή λευκή επιφάνεια, καλυμμένη από το υγρό για την εμφάνιση. Και, αίφνης, ξεπροβάλλει η μικρή κηλίδα, που σκουραίνει και εξαπλώνεται ταχύτατα. Το ρίγος, η αβεβαιότητα. Η επιφάνεια σκουραίνει στη στιγμή – αλλά δεν μπορείς να διακρίνεις κάτι μετά βεβαιότητας. Είναι απλώς ένα συνονθύλευμα από σκοτάδι και φως. Κι έπειτα η αναγνώριση – ξέρεις τι είναι το καθετί–, βλέπεις πως υπάρχει το κλαδί ενός δέντρου, ή το πρόσωπο κάποιου, ή το πίσω μέρος μιας καρέκλας, και αντιλαμβάνεσαι αν το αρνητικό είναι ή όχι αντεστραμμένο – και το ισώνεις εάν είναι–, κι έπειτα παρακολουθείς ολόκληρη τη

φωτογραφία να αναδύεται από το τίποτα, έως ότου αρχίσει να μαυρίζει και την ξαναχάνεις.

Λοιπόν, αυτή είναι η καλύτερη περιγραφή που θα μπορούσα να κάνω γι' αυτό που μου συνέβη. Καθ' όλη τη διάρκεια της καθόδου μου προς την πόλη, έβλεπα το πρόσωπο εκείνης της γυναίκας όλο και πιο καθαρά. Έβλεπα τα μικρά αφτιά της, κολημένα σχεδόν στο κεφάλι της, και τα μακριά σκουλαρίκια της από λάπις λαζούλι να κρέμονται, και τα κυματιστά, κατάξανθα μαλλιά της να έχουν τραβηχτεί πίσω από το πάνω μέρος του αφτιού της. Έβλεπα το περίγραμμα του προσώπου της και την απόσταση ανάμεσα στα μάτια της – μάτια ανοιχτά γαλάζια και διάφανα. Έβλεπα τις κοντές, πολύ πυκνές καφετιές βλεφαρίδες και την αμυδρά τονισμένη, με μια μικρή υπόνοια έκπληξης, γραμμή των φρυδιών. Έβλεπα το μικρό τετράγωνο πρόσωπο και την ελαφρώς σκληρή, σφιχτή γραμμή των χειλιών της.

Τα χαρακτηριστικά της πρόβαλλαν –όχι όλα μαζί, αλλά λίγο λίγο– ακριβώς όπως το περιέγραψα, όπως στη διαδικασία εμφάνισης φωτογραφιών.

Δεν μπορώ να εξηγήσω τι ακριβώς συνέβη στη συνέχεια. Η εμφάνιση της φωτογραφίας είχε ολοκληρωθεί. Είχα φτάσει στο σημείο όπου η εικόνα άρχισε να θολώνει.

Όμως, βλέπετε, αυτή δεν ήταν μια φωτογραφική πλάκα, αλλά μια ανθρώπινη ύπαρξη. Κι έτσι η εμφάνιση συνεχίστηκε. Από την επιφάνεια προχώρησε στο βάθος, ή στο εσωτερικό, μπορείτε να το πείτε όπως θέλετε. Αδυνατώ να το προσεγγίσω περισσότερο με λέξεις.

Γνώριζα την αλήθεια, υποθέτω, όλη αυτή την ώρα, από την πρώτη στιγμή που την είδα. Η εμφάνιση της φωτογραφίας λάμβανε χώρα εντός μου. Η εικόνα ερχόταν από το υποσυνείδητο στον συνειδητό μου... *ήξερα* – αλλά δεν ήξερα τι ήταν ακριβώς, ώσπου αίφνης το κατάλαβα! Ξεπήδησε από τη μαύρη λευκότητα! Μια μικρή κηλίδα κι έπειτα η εικόνα...

Έκανα μεταβολή κι άρχισα να τρέχω πάνω στον ανηφορικό χωματόδρομο. Ήμουν σε πολύ καλή φυσική κατάσταση, αλλά μου φάνηκε πως δεν προχωρούσα αρκετά γρήγορα. Πέρασα μέσα από την πύλη της έπαυλης, προσπέρασα τα κυπαρίσσια και προχώρησα κατά μήκος του χορταριασμένου μονοπατιού.

Η γυναίκα καθόταν ακριβώς στο σημείο όπου την είχα αφήσει.

Μου είχε κοπεί η ανάσα. Λαχανιασμένος, σωριάστηκα δίπλα της στο παγκάκι.

«Κοιτάξτε», είπα, «δεν ξέρω ποια είστε, ούτε και γνωρίζω το παραμικρό για εσάς. Αλλά δεν πρέπει να το κάνετε. Με ακούτε; Δεν πρέπει να το κάνετε αυτό».

Το κάλεσμα

Υποθέτω πως το πλέον παράδοξο (αλλά μόνο όταν το σκέφτεται κανείς εκ των υστέρων) ήταν το γεγονός πως δεν επιχείρησε να υιοθετήσει μια αμυντική στάση. Θα μπορούσε να είχε πει, «Τι στο καλό εννοείτε;» ή «Τι είναι αυτά που λέτε;». Ή μπορεί να τα υπονοούσε όλα αυτά με τη στάση της. Να μου έριχνε ένα παγερό βλέμμα.

Στην πραγματικότητα, όμως, εκείνη τα είχε υπερβεί όλα αυτά. Είχε αγγίξει την ουσία. Εκείνη τη στιγμή τίποτα απ' όσα θα έλεγε ή θα έκανε κανείς δεν θα μπορούσε να την αιφνιδιάσει. Ήταν ήρεμη και το είχε εκλογικεύσει – κι αυτό ήταν το τρομακτικό. Μπορείς να χειριστείς μια διάθεση – μια διάθεση ίσως και να περάσει και, όσο πιο άγρια είναι, τόσο πιο αποτελεσματική μπορεί να είναι η αντίδραση που θα προκαλέσει. Αλλά μια ήρεμη και εκλογικευμένη αποφασιστικότητα είναι κάτι εντελώς διαφορετικό, επειδή έχει προκύψει αργά, μέσα από πολύπλοκες διαδικασίες, και έτσι είναι μάλλον απίθανο να παραμεριστεί.

Με κοίταξε σκεφτική, όμως δεν είπε τίποτα.

«Σε κάθε περίπτωση», είπα, «θα μου πείτε τον λόγο;»

Έσκυψε το κεφάλι σαν να το σκεφτόταν.

«Απλώς», είπε, «μου φαίνεται πως αυτή είναι η καλύτερη λύση».

«Κάνετε λάθος», αντέτεινα. «Μεγάλο και τρομερό λάθος». Τα θυμωμένα λόγια μου δεν της προκάλεσαν αναστάτωση. Ήταν υπερβολικά ήρεμη και πολύ απόμακρη.

«Το έχω σκεφτεί πάρα πολύ», συνέχισε. «Και όντως είναι η καλύτερη λύση. Απλή, εύκολη και γρήγορη. Και δεν θα φέρει κανέναν σε δύσκολη θέση».

Διαπίστωσα με αυτή την τελευταία φράση της πως ήταν, όπως λένε, καλοαναθρεμμένη. Την ενδιέφερε το «καλό των άλλων».

«Και τι θα γίνει μετά;» ρώτησα.

«Αυτό είναι ένα ρίσκο που παίρνει κανείς».

«Πιστεύετε πως υπάρχει κάτι μετά;» ρώτησα με περιέργεια.

«Φοβάμαι», είπε αργά, «πως πιστεύω στη μετά θάνατον ζωή. Το τίποτα είναι υπερβολικά καλό για να είναι αληθινό. Απλώς φεύγω για να κοιμηθώ ειρηνικά, χωρίς να ξυπνήσω. Αυτό θα ήταν εκπληκτικά υπέροχο».

Ονειροπολούσε με μάτια μισόκλειστα.

«Τι χρώμα είχε η ταπετσαρία του παιδικού σας δωματίου;» ρώτησα ξαφνικά.

«Μαβιές ίριδες τυλίγονται γύρω από μια κολόνα». Τινάχτηκε ξαφνιασμένη. «Και πώς ξέρατε ότι αυτό σκεφτόμουν μόλις τώρα;»

«Απλώς μου πέρασε από το μυαλό», συνέχισα. «Ποια ήταν η ιδέα που είχατε για τον Παράδεισο όταν ήσαστε παιδί;»

«Πράσινα βοσκοτόπια – μια πράσινη κοιλάδα με προβατάκια κι έναν βοσκό. Ο ψαλμός, ξέρετε».

«Ποιος σας τον διάβαζε; Η μητέρα σας ή η γκουβερνάντα σας;»

«Η γκουβερνάντα μου». Χαμογέλασε ελαφρώς. «Ο Καλός Ποιμένας. Ξέρετε, δεν νομίζω πως έχω δει ποτέ κάποιον βοσκό.

Αλλά υπήρχαν δυο προβατάκια σ' έναν κοντινό αγρό». Σταμάτησε κι έπειτα πρόσθεσε: «Τώρα έχει οικοδομηθεί».

Και τότε ήταν που σκέφτηκα, περίεργο, αν εκείνο το οικόπεδο δεν είχε χτιστεί, ίσως να μη βρισκόταν τώρα εδώ. Και τη ρώτησα: «Υπήρξατε χαρούμενο παιδί;»

«Ω, ναι!» Η ενθουσιώδης βεβαιότητα της φωνής της δεν άφηνε περιθώριο αμφιβολίας. «Πολύ χαρούμενο», συνέχισε.

«Είναι δυνατόν;»

«Έτσι νομίζω. Βλέπετε, κανείς δεν είναι προετοιμασμένος για όλα αυτά που θα συμβούν. Ποτέ δεν μπορεί να διανοηθεί τι θα συμβεί».

«Είχατε κάποια τραγική εμπειρία;»

Όμως εκείνη κούνησε αρνητικά το κεφάλι. «Όχι, δεν νομίζω – όχι. Αυτό που μου συνέβη δεν είναι κάτι ασυνήθιστο. Ό,τι πιο ανόητο και κοινότοπο και συμβαίνει σε πολλές γυναίκες. Δεν ήμουν ιδιαίτερα ατυχής. Απλώς υπήρξα ηλίθια. Ναι, ηλίθια. Και δεν υπάρχει θέση για τους ηλίθιους στον κόσμο».

«Αγαπητή μου», είπα. «Ακούστε με. Ξέρω τι σας λέω. Έχω βρεθεί στο σημείο όπου βρίσκεστε τώρα εσείς, έχω νιώσει όπως νιώθετε – πως η ζωή δεν αξίζει. Έχω γνωρίσει αυτή την απελπισία που σε τυφλώνει και ξέρει μία μονάχα διέξοδο – το μόνο που έχω να σας πω, παιδί μου, είναι πως θα περάσει. Η θλίψη δεν διαρκεί για πάντα. Τίποτα δεν διαρκεί. Το μόνο που παρηγορεί και θεραπεύει είναι ο χρόνος. Δώστε στον χρόνο μια ευκαιρία».

Μίλησα με πάθος κι αμέσως κατάλαβα πως είχα κάνει λάθος.

«Δεν καταλαβαίνετε», είπε. «Ξέρω τι εννοείτε. Το έχω νιώσει αυτό. Στην πραγματικότητα, έκανα μια αποτυχημένη απόπειρα και στη συνέχεια χάρηκα που απέτυχε. Αλλά αυτό που συμβαίνει τώρα είναι διαφορετικό».

«Πείτε μου», την προέτρεψα.

«Αυτό προέκυψε σιγά σιγά. Βλέπετε – είναι μάλλον δύσκολο

να εκφραστώ καθαρά. Είμαι τριάντα εννέα ετών και είμαι πολύ δυνατή και υγιής. Μπορεί να ζήσω μέχρι τα εβδομήντα – ίσως και περισσότερο. Και απλώς δεν το αντέχω – αυτό είναι όλο. Άλλα τριάντα πέντε κενά χρόνια ζωής».

«Ναι, αλλά δεν θα είναι κενά, αγαπητή μου. Σ’ αυτό το σημείο κάνετε λάθος. Κάτι θα ξανανθίσει και θα τα γεμίσει».

Με κοίταξε. «Αυτό είναι που φοβάμαι περισσότερο», είπε μέσα απ’ τα δόντια της. «Αυτή τη σκέψη δεν μπορώ να την αντέξω».

«Είστε δηλαδή μια δειλή».

«Ναι», συμφώνησε αμέσως. «Πάντα ήμουν δειλή. Το θεωρούσα περίεργο που οι άλλοι δεν το έβλεπαν, μόνο εγώ. Ναι, και φοβάμαι – φοβάμαι». Μεσολάβησε μια παύση. «Εν τέλει», είπε, «είναι φυσικό. Αν ένα κάρβουνο πεταχτεί απ’ τη φωτιά και κάψει έναν σκύλο, αυτός στο μέλλον θα τη φοβάται. Ποτέ δεν θα ξέρει πότε μπορεί να πεταχτεί ένα ακόμα κάρβουνο. Στην πραγματικότητα, είναι μια μορφή ευφύιας. Ένας ανόητος άνθρωπος βλέπει τη φωτιά ως κάτι ευγενικό και ζεστό – δεν ξέρει τίποτα για καψίματα και κούτσουρα».

«Οπότε, στην πραγματικότητα», είπα, «δεν αντέχετε να διαχειριστείτε την πιθανότητα της ευτυχίας».

Ακούστηκε περίεργο αυτό που είπα, αλλά ήξερα πως δεν είχα πέσει έξω. Ξέρω κάποια πράγματα για τον νευρικό κλονισμό και τις ασθένειες του εγκεφάλου. Τρεις από τους καλύτερους φίλους μου υπέστησαν νευρικό κλονισμό στη διάρκεια ενός βομβαρδισμού στον πόλεμο. Ο ίδιος γνωρίζω εξ ιδίων πώς είναι για έναν άντρα να είναι σωματικά σακατεμένος – ξέρω τις επιπτώσεις που έχει πάνω του. Γνωρίζω επίσης πως κάποιος μπορεί να είναι ψυχικά σακατεμένος. Η βλάβη δεν φαίνεται όταν η πληγή κλείνει – αλλά υπάρχει. Υπάρχει ένα αδύναμο σημείο –ένα ράγισμα– και είσαι ανάπηρος, ποτέ δεν θα είσαι ακέραιος.

«Όλα αυτά θα περάσουν με την πάροδο του χρόνου», της είπα με μια βεβαιότητα που δεν ένιωθα. Η επιφανειακή επούλωση δεν βοηθούσε. Το τραύμα είχε βάθος. «Δεν θα πάρετε τέτοιο ρίσκο», συνέχισα. «Αντιθέτως, θα πάρετε ένα άλλο ρίσκο – ένα κολοσσιαίο ρίσκο».

«Ναι, αλλά αυτό είναι κάτι εντελώς διαφορετικό – εντελώς», είπε λιγότερο ήπια και με κάποια θέρμη. «Μόνο όταν γνωρίζεις πώς είναι κάτι δεν το ρισκάρεις. Ένα άγνωστο ρίσκο – υπάρχει κάτι γοητευτικό σε όλο αυτό, κάτι περιπετειώδες. Εντέλει, ο θάνατος μπορεί να είναι οτιδήποτε».

Ήταν η πρώτη φορά που αναφέρθηκε στη συζήτησή μας αυτή η λέξη. Ο θάνατος... Κι έπειτα, για πρώτη επίσης φορά, μια φυσική περιέργεια αναδεδύθηκε μέσα της. Έστρεψε ελαφρώς το κεφάλι της και ρώτησε: «Εσείς πώς το γνωρίζετε αυτό;»

«Δεν ισχυρίζομαι πως είμαι σε θέση να γνωρίζω», ομολόγησα. «Έχω περάσει κάτι ανάλογο κι εγώ. Και μάλλον έχω μια ιδέα».

«Καταλαβαίνω», είπε.

Δεν έδειξε το παραμικρό ενδιαφέρον για το είδος της εμπειρίας μου, και νομίζω πως ήταν εκείνη τη στιγμή που ορκίστηκα να τη βοηθήσω. Είχα μεγάλη προσφορά από το αντίστροφο, ξέρετε, γυναικεία συμπάθεια και τρυφερότητα. Η δική μου ανάγκη –αν και ασυναίσθητη– δεν ήταν να πάρω, αλλά να προσφέρω.

Η Σίλια δεν έτρεφε καμία τρυφερότητα, καμία συμπάθεια για κανέναν. Όλα αυτά τα είχε κατασπαταλήσει και τα είχε χαραμίσει. Είχε φερθεί, σύμφωνα με τα λεγόμενά της, σαν ηλίθια πάνω σ' αυτό το θέμα. Υπήρξε πολύ δυστυχημένη η ίδια για να της έχει απομείνει ο παραμικρός οίκτος για τους άλλους. Αυτή η καινούρια σκληρή ρυτίδα, αυτό το καινούριο σφιξίμο στο στόμα ήταν ο φόρος τιμής στην υπέρογκη οδύνη που είχε βιώσει. Κατανόησε ταχύτατα – μέσα σε μια στιγμή

είχε αντιληφθεί πως «είχαν συμβεί διάφορα» και σ' εμένα. Είχαμε την ίδια μοίρα. Δεν είχε κανέναν οίκτο για τον εαυτό της, οπότε δεν θα χαράμιζε τον οίκτο της για μένα. Η δική μου ατυχία ήταν, σύμφωνα μ' εκείνη, ο λόγος που είχα μαντέψει κάτι που, προφανώς, θα ήταν αδύνατο να μαντέψει κανείς.

Ήταν, διέκρινα εκείνη τη στιγμή, ένα παιδί. Ο πραγματικός κόσμος της ήταν ο κόσμος της φαντασίας της. Είχε επιστρέψει σ' έναν παιδικό κόσμο και είχε βρει εκεί καταφύγιο από τη σκληρότητα του κόσμου. Και αυτή η στάση της ήταν τρομερά ενδιαφέρουσα για μένα. Ήταν αυτό που αναζητούσα τα τελευταία δέκα χρόνια. Ήταν, ξέρετε, ένα κάλεσμα για να αναλάβω δράση. Οπότε και έδρασα. Το μόνο που φοβόμουν ήταν να την αφήσω μόνη με τον εαυτό της. Και δεν την άφησα. Κόλλησα πάνω της σαν βδέλλα.

Περπάτησε μαζί μου μέχρι την πόλη μάλλον πρόθυμα. Φάνηκε να διαθέτει αρκετή κοινή λογική. Συνειδητοποίησε πως ο στόχος της είχε, προς το παρόν, ματαιωθεί. Δεν τον εγκατέλειψε, απλώς τον ανέβαλε. Αυτό το γνώριζα χωρίς να χρειαστεί να πούμε τίποτα.

Δεν θα περάσω σε λεπτομέρειες, αρνούμαι να κάνω έναν τέτοιο απολογισμό. Δεν υπάρχει λόγος να περιγράψω τη γραφική ισπανική κωμόπολη, ή το γεύμα που μοιραστήκαμε στο ξενοδοχείο της, ή το πώς μετέφερα κρυφά τη βαλίτσα μου από το ξενοδοχείο μου στο ξενοδοχείο όπου διέμενε εκείνη.

Όχι, θα ασχοληθώ μόνο με τα απαραίτητα. Ήξερα πως έπρεπε να παραμείνω κοντά της έως ότου να αλλάξει κάτι – έως ότου, κατά κάποιον τρόπο, να σπάσει και να καταθέσει τα όπλα. Όπως είπα ήδη, παρέμεινα μαζί της, στο πλάι της.

Πριν ανέβει στο δωμάτιό της, είπα: «Θα σας παραχωρήσω δέκα λεπτά, έπειτα θα μπω μέσα».

Δεν τόλμησα να της δώσω περισσότερο χρόνο. Το δωμάτιό της, ξέρετε, ήταν στον τέταρτο όροφο, και δεν αποκλείεται

να παραμέριζε το «ενδιαφέρον της για τους άλλους», το οποίο ήταν κομμάτι της ανατροφής που είχε λάβει, και να έφερνε σε δύσκολη θέση τον μάνατζερ του ξενοδοχείου πηδώντας από ένα παράθυρο αντί να πηδήσει από κάποιο βράχο.

Γι' αυτό και ανέβηκα. Ήταν καθιστή στο κρεβάτι, τα χρυσό-ξανθα μαλλιά της, χτενισμένα προς τα πίσω, άφηναν ακάλυπτο το πρόσωπό της. Δεν νομίζω πως θεώρησε περιεργο αυτό που κάναμε. Εγώ πάντως δεν έβρισκα τίποτα το περιεργο. Δεν ξέρω τι σκέφτηκαν οι υπάλληλοι του ξενοδοχείου. Αν ήξεραν πως μπήκα στο δωμάτιό της στις δέκα η ώρα εκείνο το βράδυ και βγήκα στις επτά το επόμενο πρωί, θα είχαν, υποθέτω, καταλήξει σε ένα και μοναδικό συμπέρασμα. Αλλά δεν μπορούσα να ασχοληθώ και με αυτό. Εγώ είχα πάει να σώσω μια ζωή, και δεν μπορούσα να ασχοληθώ με την υπόληψη ενός προσώπου.

Οπότε κάθισα εκεί, πάνω στο κρεβάτι της, και μιλήσαμε.

Μιλούσαμε όλη τη νύχτα.

Παράξενη νύχτα – δεν μου έχει ξανασυμβεί κάτι ανάλογο.

Δεν της μίλησα για τα όποια προβλήματά της. Αντιθέτως, ξεκινήσαμε από την αρχή – από τις μαβιές ίριδες στην ταπετσαρία και τα προβατάκια στον αγρό, την κοιλάδα δίπλα στον σταθμό όπου οι πασχαλίτσες ήταν...

Εντός ολίγου, ήταν εκείνη που μιλούσε, όχι εγώ. Δεν υπήρχα για εκείνη παρά μόνο ως ένα ανθρώπινο μαγνητόφωνο που ήταν εκεί για να ακούει. Μιλούσε όπως μιλάει κανείς στον εαυτό του – ή στον Θεό. Όχι με κάποια θέρμη ή πάθος. Απλές αναμνήσεις, περνώντας από το ένα άσχετο γεγονός στο επόμενο. Η αναδιήγηση μιας ζωής – είναι ένα είδος γέφυρας από αξιοσημείωτα γεγονότα.

Υπάρχει κάτι παράδοξο, αν το καλοσκεφτεί κανείς, σε αυτά που επιλέγουμε να θυμόμαστε. Και είναι θέμα επιλογής, όσο και αν αυτό γίνεται εντελώς υποσυνείδητα. Για σκεφτείτε κι εσείς – πάρτε μια χρονιά από την παιδική σας ηλικία. Θα

θυμηθείτε πέντε έξι γεγονότα. Δεν ήταν σημαντικά πιθανότατα· για ποιο λόγο, λοιπόν, θυμηθήκατε αυτά από εκείνες τις τριακόσιες εξήντα πέντε μέρες; Κάποια από αυτά δεν είχαν καμία βαρύτητα εκείνη την εποχή. Κι όμως, κατά κάποιον τρόπο, επέζησαν. Σας συνόδεψαν όλα τα μετέπειτα χρόνια...

Εκείνη τη νύχτα, νομίζω, κατάφερα να δω τον εσωτερικό κόσμο της Σίλια. Μπορώ να γράψω για εκείνη από την οπτική, όπως είπα, του παντογνώστη Θεού... Θα προσπαθήσω να το κάνω.

Μου εκμυστηρεύτηκε, ξέρετε, όλα όσα έχουν σημασία και όσα δεν έχουν. Δεν προσπαθούσε να συνθέσει μια ιστορία με όλα αυτά. Όχι, εγώ το θέλησα αυτό! *Εμένα* μου φάνηκε πως διέκρινα φευγαλέα ένα μοτίβο που *εκείνη* δεν μπορούσε να διακρίνει.

Ήταν εφτά το πρωί όταν την άφησα. Είχε επιτέλους γυρίσει στο πλάι και είχε αποκοιμηθεί σαν παιδί... Ο κίνδυνος είχε περάσει. Ήταν σαν να είχαν πάρει ένα βάρος από την πλάτη της και να το είχαν αποθέσει πάνω στη δική μου. Ήταν ασφαλής...

Αργότερα την ίδια μέρα την πήγα μέχρι το καράβι και την αποχαιρέτησα. Και τότε ήταν που συνέβη. Εννοώ πως συνέβη αυτό που μου φαίνεται πως συνοψίζει την όλη υπόθεση... Ίσως κάνω και λάθος... Ίσως ήταν απλώς ένα συνηθισμένο, επουσιώδες γεγονός... Τέλος πάντων, δεν πρόκειται να το σημειώσω τώρα... Όχι έως ότου φέρω εις πέρας την προσπάθειά μου να γίνω Θεός, και θα έχω είτε αποτύχει ή πετύχει. Προσπάθησα να τη μεταφέρω στον καμβά με αυτό το ανοίκειο μέσο... Τις λέξεις... Λέξεις συνδεδεμένες μεταξύ τους... Χωρίς πινέλα, χωρίς σωληνάρια με χρώμα – χωρίς κανένα από τα παλιά, αγαπημένα υλικά μου.

Πορτρέτο σε τέσσερις διαστάσεις, καθώς στη δική σας τέχνη υπάρχει ο χρόνος αλλά και ο χώρος...

ΔΕΥΤΕΡΟ ΒΙΒΛΙΟ

Καμβάς

«Στήστε τον καμβά. Ιδού και το θέμα».

Πατρικό σπίτι

Η Σίλια, ξαπλωμένη στην κούνια της, κοίταζε τις μαβιές ίριδες στην ταπετσαρία του παιδικού δωματίου. Ένιωθε χαρούμενη και νυσταγμένη.

Υπήρχε ένα παραβάν στην άκρη της κούνιας της. Το είχαν βάλει εκεί για να εμποδίζει το φως από το πορτατίφ της νταντάς της. Η Σίλια δεν έβλεπε την νταντά της πίσω από το παραβάν, όπου καθόταν και διάβαζε τη Βίβλο. Το πορτατίφ της νταντάς ήταν ιδιαίτερο – ήταν ένα χοντρό, μπρούντζινο πορτατίφ με ροζ πορσελάνινο φως. Δεν μύριζε ποτέ, καθώς η Σούζαν, η υπηρέτρια, ήταν πολύ προσεκτική. Η Σούζαν ήταν καλό κορίτσι, η Σίλια το ήξερε αυτό, παρότι στριφογύριζε συνεχώς. Όταν στριφογύριζε, σχεδόν πάντα έριχνε κάτω κάποιο μικρό διακοσμητικό μπιμπελό. Ήταν ένα πολύ ευτραφές κορίτσι, με αγκώνες στο χρώμα του ωμού κρέατος. Η Σίλια την είχε αόριστα συνδέσει με τη μυστήρια έκφραση «λίπος στον αγκώνα».

Ακουγόταν ένας ελαφρύς ψίθυρος: η νταντά επαναλάμβανε ψιθυριστά τις λέξεις καθώς τις διάβαζε. Ήταν καθησυχαστικό για τη Σίλια. Τα βλέφαρά της βάρυναν...

Η πόρτα άνοιξε και μπήκε η Σούζαν μ' έναν δίσκο.

Προσπάθησε να κινηθεί αθόρυβα, αλλά τα ηχηρά και τριζάτα υποδήματά της την εμπόδιζαν.

Είτε χαμηλόφωνα: «Λυπάμαι που καθυστέρησα να φέρω το δείπνο σας», και η νταντά της απάντησε κοφτά: «Πιο σιγά. Κοιμήθηκε».

«Α, εγώ δεν θα την ξυπνούσα με τίποτα».

Η Σούζαν έριξε μια ματιά πίσω από το παραβάν, βαριανασαίνοντας. «Το πουλάκι μου. Η δική μου ανιψούλα δεν ξέρει ούτε τα μισά».

Απομακρύνθηκε από το παραβάν και προχώρησε προς το τραπέζι. Ένα κουτάλι έπεσε στο πάτωμα. Η νταντά είπε ήρεμα: «Σούζαν, κορίτσι μου, πρέπει να προσπαθήσεις να μη στριφογυρίζεις τόσο πολύ».

«Δεν το έκανα επίτηδες», είπε η Σούζαν λυπημένα. Βγήκε από το δωμάτιο νυχοπατώντας, κι αυτό έκανε τα παπούτσια της να τρίζουν ακόμα περισσότερο.

«Νταντά», φώναξε η Σίλια.

«Ναι, χρυσό μου, τι συμβαίνει;»

«Δεν κοιμάμαι».

Η νταντά αρνήθηκε να συνεχίσει την κουβέντα και είπε απλώς: «Δεν κοιμάσαι, καλό μου;»

Μεσολάβησε μια παύση.

«Νταντά;»

«Ναι, χρυσό μου».

«Είναι καλό το φαγητό σας;»

«Πολύ καλό, χρυσό μου».

«Τι είναι;»

«Βραστό ψάρι και τάρτα μελάσας».

«Αχ!» αναστέναξε εκστασιασμένη η Σίλια.

Ακολούθησε και πάλι μια παύση. Έπειτα η νταντά εμφανίστηκε πίσω από το παραβάν. Ήταν μια μικρόσωμη γυναίκα με γκριζα μαλλιά κι ένα σκουφάκι δεμένο κάτω από το σαγόνι της.

Στο χέρι της κρατούσε ένα προυνί. Στην άκρη του προυνιού ήταν καρφωμένο ένα μικρό κομμάτι τάρτας.

«Λοιπόν, τώρα εσύ, σαν καλό κορίτσι που είσαι, θα κοιμηθείς αμέσως», είπε η νταντά προειδοποιητικά.

«Α, φυσικά», είπε η Σίλια με θέρμη.

Ηλύσια Πεδία! Παράδεισος! Η μπουκιά από την τάρτα βρέθηκε ανάμεσα στα χείλη της. Απίστευτη νοστιμάδα. Η παραμάνα ξαναχάθηκε πίσω από το παραβάν. Η Σίλια κουλουριάστηκε στο πλάι. Οι μαβιές ίριδες χόρευαν στο φως της φωτιάς στο τζάκι. Η όμορφη αίσθηση της τάρτας από μελάσα μέσα της. Ήχοι από απαλά θροϊσμάτα στο δωμάτιο. Απόλυτη ικανοποίηση.

Η Σίλια αποκοιμήθηκε...

Ήταν τα τρίτα γενέθλια της Σίλια. Έπαιρναν το τσάι τους στον κήπο. Υπήρχαν και εκλέρ. Της επέτρεψαν να πάρει ένα. Ο Σίριλ είχε φάει ήδη τρία. Ο Σίριλ ήταν ο αδελφός της. Ήταν ένα ψηλό αγόρι – έντεκα χρονών. Ήθελε κι άλλο, αλλά η μητέρα του είπε: «Αρκετά, Σίριλ».

Έπειτα έλαβε χώρα η συνηθισμένη συζήτηση. Ο Σίριλ ρωτούσε «Γιατί;» ακατάπαυστα. Μια μικρή κόκκινη αράχνη, ένα μικροσκοπικό πράγμα, έτρεχε πάνω στο λευκό τραπεζομάντιλο.

«Για κοιτάξτε», είπε η μητέρα, «αυτή η αράχνη φέρνει τύχη. Θα πάει στη Σίλια επειδή είναι τα γενέθλιά της. Αυτό σημαίνει μεγάλη τύχη». Η Σίλια ένιωσε ενθουσιασμένη και σημαντική. Ο Σίριλ με τις ερωτήσεις του οδήγησε την κουβέντα αλλού. «Γιατί είναι τυχερές οι αράχνες, μαμά;»

Κάποια στιγμή ο Σίριλ έφυγε και η Σίλια έμεινε με τη μητέρα της. Την είχε ολόκληρη στη διάθεσή της. Η μητέρα της χαμογελούσε από την άλλη πλευρά του τραπέζιου – ένα όμορφο

χαμόγελο, όχι το χαμόγελο που δήλωνε πως είναι ένα αστείο κοριτσάκι.

«Μαμά», είπε η Σίλια, «πες μου μια ιστορία».

Λάτρευε τις ιστορίες της μητέρας της, δεν ήταν σαν τις ιστορίες των άλλων ανθρώπων. Οι άλλοι, όταν τους ζητούσες να σου πουν μια ιστορία, σου έλεγαν για τη Σταχτοπούτα, τον Τζακ και τη Φασολιά, την Κοκκινοσκουφίτσα. Η νταντά σου έλεγε για τον Ιωσήφ και τα αδέρφια του και για τον Μωυσή στη βάτο (η Σίλια πάντοτε φανταζόταν τη βάτο σαν ένα ξύλινο παράσπιτο που περιείχε ταύρους). Καμιά φορά της έλεγε για τα παιδάκια του Κάπτεν Στρέτον στην Ινδία. Αλλά η μαμά! Κατ' αρχάς, δεν ήξερες ποτέ τι είδους ιστορία θα σου έλεγε. Θα μπορούσε να αφορά ποντίκια, παιδάκια ή πριγκίπισσες. Οτιδήποτε... Το μόνο αρνητικό με τις ιστορίες της μαμάς ήταν πως δεν τις επαναλάμβανε ποτέ. Έλεγε (κι αυτό ήταν απολύτως ακατανόητο για τη Σίλια) πως δεν τις θυμόταν.

«Πολύ καλά», είπε η μαμά. «Τι είδους ιστορία;»

Η Σίλια κράτησε την αναπνοή της.

«Εκείνη την ιστορία με τα λαμπερά μάτια», πρότεινε. «Και τη μακριά ουρά και το τυρί».

«Αχ, αυτά τα έχω ξεχάσει. Όχι, θα πούμε μια καινούρια ιστορία».

Την κοίταξε από την απέναντι πλευρά του τραπέζιου, χωρίς να τη βλέπει για λίγο, με τα λαμπερά καστανά μάτια της να χορεύουν πάνω στο μακρύ, λεπτεπίλεπτο οβάλ πρόσωπό της πολύ σοβαρά και την καμπυλωτή μυτούλα της να έχει ανασηκωθεί. Είχε τεντωθεί ολόκληρη, όλοι οι μύες της ήταν σφιγμένοι στην προσπάθειά της να συγκεντρωθεί. «Ξέρω...» είπε, σαν να επέστρεψε απότομα από κάπου πολύ μακριά. «Η ιστορία ονομάζεται το Παράξενο Κερί...»

«Α!» Εκστασιασμένη, η Σίλια πήρε μια ανάσα. Της είχε ήδη εξάψει την περιέργεια – ήταν μαγεμένη... το Παράξενο Κερί!

Η Σίλια ήταν ένα σοβαρό κοριτσάκι. Σκεφτόταν πολύ τον Θεό και το πώς να είναι καλή και άγια. Κάθε φορά που τραβούσε ένα γιάντες, πάντα ευχόταν να παραμείνει καλή. Ήταν, αλίμονο, ηθικολόγα, αλλά κρατούσε τις ηθικολογίες της για τον εαυτό της. Ενίοτε είχε έναν τρομερό φόβο πως ήταν πολύ «εγκόσμια» (τι μυστήρια λέξη!). Και αυτό συνέβαινε συνήθως όταν φορούσε το κολλαριστό φόρεμά της από μουσελίνα και την κίτρινη κορδέλα για να κατέβει την ώρα που σέρβιραν το επιδόρπιο. Αλλά, σε γενικές γραμμές, ήταν απολύτως ικανοποιημένη με τον εαυτό της. Ήταν από τους εκλεκτούς. Ήταν από αυτούς που είχαν σωθεί.

Όμως η οικογένειά της της προκαλούσε φριχτές τύψεις συνείδησης. Ήταν τρομερό, αλλά δεν ήταν απολύτως σίγουρη για τη μητέρα της. Κι αν η μητέρα της δεν πήγαινε στον Παράδεισο; Αυτή ήταν μια αγωνιώδης, βασανιστική σκέψη. Οι νόμοι ήταν πολύ σαφείς. Το να παίζεις κροκέ τις Κυριακές ήταν αμαρτία. Καθώς και το να παίζεις πιάνο (εκτός κι αν ήταν ύμνοι). Η Σίλια προτιμούσε να πεθάνει, ένας εκούσιος μάρτυρας, παρά να ακουμπήσει τη ράβδο του κροκέ τη «Μέρα του Κυρίου», μολονότι το να ρίχνει την μπάλα τις υπόλοιπες μέρες ήταν η μεγαλύτερη απόλαυσή της.

Εντούτοις, η μητέρα της έπαιζε κροκέ τις Κυριακές, όπως και ο πατέρας της. Ο πατέρας της επίσης έπαιζε πιάνο και τραγουδούσε τραγούδια όπως το «Πήγε στην κυρία Σάι και ήπιε ένα φλιτζάνι τσάι όταν ο κύριος Σάι στην πόλη είχε πάει». Κι αυτό σαφώς δεν ήταν ύμνος!

Η Σίλια ανησυχούσε τρομερά. Ρωτούσε την νταντά εναγωνίως. Η νταντά, μια σοβαρή και καλή γυναίκα, ερχόταν σε μεγάλη αμηχανία: «Η μητέρα σου και ο πατέρας σου είναι οι γονείς σου», της έλεγε. «Και ό,τι και να κάνουν είναι σωστό και δίκαιο κι εσύ δεν πρέπει να έχεις άλλη γνώμη».

«Ναι, αλλά δεν είναι σωστό να παίζουν κροκέ τις Κυριακές», έλεγε η Σίλια.